

הרב חיים מצגר

אהיסמך, לוד

הציר המרכזי של חומש ויקרא

ענף א – סדר פרשיות

”ספר ויקרא שהוא מלא הלכות רבות”

(בראשית רבה ג ה; סד ח; ע"ש)

חומש ויקרא הינו החומש ההלכתי ביותר מבין חמשת החומשים. רובו ככולו מצוות וחוקים, ואף הסיפורים שבו נושאים אופי הלכתי מובהק. סיפור שמונת ימי המילואים שנכללה בו פרשיית שתויי יין (פרקים ח – י), וסיפור המגדף שנכללה בו פרשיית דיני נזיקין (כד, י – כג).

הסיפורים משתלבים בפרשיות המצוות. החוקים שבסיפורים תואמים ברוחם וסגנונם למצוות הספר, מיקומם של הסיפורים בין קבצי החוקים משמש כחוליות מעבר בין חלקיו השונים של הספר, ובמבט כללי על החומש – הסיפורים מחלקים את הספר ליחידות, ומלמדים על מבנהו ההרמוני.

שני הסיפורים הקוטעים את רצף המצוות מפצלים את הספר לחמש יחידות: מצוות – סיפור – מצוות – סיפור – מצוות.

כל אחת משלושת יחידות המצוות הינה קובץ חוקים בעל נושא נפרד ומוגדר: קובץ הלכות הקרבנות (א – ז), קובץ חוקי הטהרה והקדושה (יא – כד ט), וקובץ משפטי הממון (כה – כז)¹.

הסיפורים שבין קבצי החוקים משרשרים קובץ חוקים אחד למשנהו, ושוזרים את שלושת הקבצים למארג אחד, הלא הוא חומש ויקרא.

הסיפור הראשון הוא קורות שמונת ימי המילואים, ובפרט היום השמיני. ראשיתו של הסיפור בקיום מצוות הקרבנות של שבעת הימים ושל היום השמיני, כהמשך רציף לקובץ חוקי הקרבנות. סיומו של הסיפור בחטאם של נדב ואביהוא, ובציוויים ובדיונים שבעקבותיו. המצוות החותמות את הסיפור משמשות גם כפתיח לקובץ החוקים שאחריהם, קובץ חוקי הקדושה והטהרה.

¹ ניתן להבחין כי במקביל קיים בחומש מערך נוסף, ובו רצף של 'תורות'. מתחילת פרשת צו ועד סוף פרשת מצורע מקובצים כל המצוות כ'תורות': תורת העולה, תורת המנחה, וכן הלאה, עד תורת הזב. בפרשת צו מופיעה ההגדרה 'תורה' ככותרת פרטית לכל קרבן, וכסיכום כללי לקרבנות. בפרשיות הטהרה מופיעה ההגדרה 'תורה' רק כסיכום בסוף פרשיות.

סיפור שמונת ימי המילואים נראה כקוטע את רצף ה'תורות', וייתכן שהפסוק "וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (י יא) מרמז על קשר ל'תורות'.

בהמשך החומש אין אנו מוצאים 'תורות' מלבד הסיכום הכללי "אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה" (כו מו), ורק בחומש במדבר אנו שבים ומוצאים 'תורת הקנאות' 'תורת הנזיר' ועוד.

וכך הוא השרשור:

מיד לאחר חטא נדב ואביהוא הזהיר הקב"ה את אהרן משתיית יין בשעת עבודה והוראה. מה עניינו של הציווי בשעה שכזו? מתוך הריגוש וסערת הרוח של גילוי כבוד ה' אל העם כשלו נדב ואביהוא בטשטוש הגבולות בין פנים לחוץ ובין קודש לחול, נכנסו לפנים ממחיצתם והקריבו אש זרה. טשטוש הדעת כמוהו כשכרות, ואת הקודש יחלל. ציווה הא-ל לבל יבוא שתוי יין אל אוהל מועד, חוקת עולם.²

הפיקחות והדעת הנצרכות לכהן העובד, נדרשות אף מן הכהן המורה:

וְלִהְיֶה בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל

וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר:

וְלִהְיוּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

אֵת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה:

(ויקרא י, י-יא)

פסוקים תמציתיים אלו מיושמים למעשה בפירוט כפול. פירוט קצר בהמשך סיפור היום השמיני, ופירוט מורחב בכל קובץ החוקים הארוך הבא בעקבותיהם, קובץ חוקי הקדושה והטהרה.

הפירוט הקצר נמסר מפי משה לאהרן ובניו כהמשך הלכות היום השמיני:

- קַחנָּה אֶת־הַמִּנְחָה... וְאָכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמִקְוֵם קְדוֹשׁ...
(ויקרא י, יב-יג)

וְלִהְיֶה בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל

- וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שֵׁן הַתְּרוּמָה
הָאֲכָלוּ בְּמִקְוֵם טְהוֹר...
(שם יד)

וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר

- שֵׁן הַתְּרוּמָה וְחֲזֵה הַתְּנוּפָה... וְהִיָּה לָךְ
וּלְבִנְיָךְ אֶתְךָ לְחֶקֶר־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה':
(שם טו)

וְלִהְיוּת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־
הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה:

² רעיון זה מתבטא בצורה מוחשית בדעה הסוברת שבני אהרן שתויי יין היו (ויקרא רבה יב א ועוד). הזוהר נוקט כי אין הכוונה לשתיית יין ממש, אלא לחטא הנחשב כשתיית יין בצורה סמלית רעיונית (זוה"ק ח"א, עג ע"ב). בעקבות הזוהר נפוץ ההסבר בספרי קבלה וחסידות, איש איש בסגנונו, ובין מפרשי החומש מצאנו את הרש"ר הירש פוסע בדרך זו. לענ"ד נראה כי זהו עומק פשוטו של מקרא המסמיך את איסור שתויי יין לחטאם של נדב ואביהוא. הדוגמה שלפנינו יכולה לשמש כבניין אב למקומות רבים בהם הסיפור המדרשי מהווה לבוש מוחשי לרעיון הצפון בעומק פשוטו של מקרא.

הפירוט הארוך נמסר מפי הגבורה למשה בקובץ החוקים המרכזי של החומש, הממתין לפתחנו מיד לאחר סיפור היום השמיני:

וְלַהֲבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל - קובץ מצוות הקדושה, פרשות [אחרי/] קדושים - אמור.

פסוקי מפתח: "קְדָשִׁים תִּהְיֶינָה בְּנֵי קְדוֹשׁ אֲנִי" (יט ו);
 "וְהִיָּיתֶם לִי קְדָשִׁים בְּנֵי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' וְאֲבָדַל אֶתְכֶם
 מִן הָעַמִּים לְהִינֹת לִי" (כ כו); "וְלִקְדָשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֲנִי יִקְוֶה מִקְדָּשְׁכֶם" (כב לב).

וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר - קובץ מצוות הטהרה, פרשות שמיני - מצורע [אחרי/]³.

פסוקי מפתח: "לַהֲבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר וּבֵין
 הַחַיִּיהַ הַנְּאֻכָּלֶת וּבֵין הַחַיִּיהַ אֲשֶׁר לֹא תֹאכַל" (יא מז);
 "וְהוֹרַתֶם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִטָּמְאֹתֶם וְלֹא יִמְתְּנוּ
 בְּטָמְאֹתֶם בְּטָמְאֵם אֶת-מִשְׁכַּנִּי אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם" (טו לא).

וְלַהוֹרֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד-מֹשֶׁה: - אזהרות ההליכה בחוקות ה' לבדו, פרשות אחרי - קדושים.

פסוקי מפתח: "וּבַחֻקְתֵּיהֶם לֹא תִלְכוּ: אֶת-מִשְׁפָּטֵי
 תַעֲשׂוּ וְאֶת-חֻקְתֵי תִשְׁמְרוּ לְלִבַת בְּהֶם" (יה, ג-ד);
 "אֶת-חֻקְתֵי תִשְׁמְרוּ" (יט יט); "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-כָּל-
 חֻקְתֵי נְאֻם כָּל-מִשְׁפָּטֵי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ה' " (שם לז).

כך משרשר סיפור היום השמיני את קובץ חוקי הקדושה והטהרה אל קובץ הלכות הקרבנות, מעניין לעניין באותו עניין⁴.

³ הקבלה זו הודגשה כבר בידי ראב"ע על אתר. זכר לדבר ניתן למצוא במדרשי חז"ל המקשרים בין סיפור היום השמיני ובין קובץ חוקי הטהרה, בפרשם את הכותרת הראשונה של חוקי הטהרה "וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם", כמתייחסת לאלעזר ואיתמר בני אהרן הנזכרים בסוף סיפור היום השמיני.
 הד נוסף ניתן למצוא בחלוקת הפרשות או המגילות (- גיטין ס ע"א), המפצלות את סיפור שבעת ימי המילואים מסיפור היום השמיני: סיפור שבעת ימי המילואים כהמשך לפרשת צו [בחלוקת הפרשות] או ויקרא וצו [בחלוקת המגילות], וסיפור היום השמיני כפתיחה לקובץ החוקים שאחרי. הרי שחוקי הטהרה המופיעים לאחר סיפור היום השמיני אגודים כהמשך לו.
 ייתכן וחתומת קובץ חוקי הטהרה מרמזת אף היא על זיקה לחטאם של נדב ואביהוא: "וְהוֹרַתֶם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִטָּמְאֹתֶם..." (טו לא), כנגד "וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי ה' אִשׁ זָדָה" (י א).
⁴ יש שהוסיפו וראו בסיפור היום השמיני ובחטאם של נדב ואביהוא את הציר המרכזי של החומש:

"ונראה ששיא הספר ומרכזו הוא מיתת נדב ואביהוא..."

לפני כן זה הכנה ועליה אל הרגע הזה, ומיתת נדב ואביהוא זה המאורע שטובע את חותמו על המשך הספר. זה שיא ההתקרבות, לפני ולפנים, אבל זה היה כבר יותר מדי.

חיבור חוליה לחוליה וחוליה לחוליה, יוצר שלשלת שלמה.

כפי שכתב הרב יחיאל מאיר:

”שאחר שעומד האדם ורוצה להקריב את קרבנו... לעלות ולהתקרב ולהתוועד עם ה'... לפתח חטאת רובץ להיכשל בעידוב בין קודש לחול בין טמא לטהור, ולבוא לקודש אף מתוך המצב הלא מובדל... ולכך היה נצרך שמישהו ימות על קידוש ה', בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד... שיש כאן מחיצה המבדלת ומפסקת בין הקודש לחול ואי אפשר לערב ביניהם, ואי אפשר לעבור מזה לזה ללא הכנה והתקדשות. וכאן מקומה האמיתי של פרשת הטומאות... ואחר כך מסדר כל דיני קדושת ישראל... שלאחר ההבדלה מן הטומאה בצורה שלילית, צריך לקדש עצמו בצורה חיובית שיהיה ראוי להתוועדות.”⁵

(מעמקי ים, סדר חומש ויקרא)

הסיפור השני שקוטע את רצף החוקים של החומש הוא מעשה המגדף.

מה ראה המגדף להתפרץ אל תוך חומש ויקרא? מדוע לא המתין למקומו היאה לו בין חטאי חומש במדבר? מה ביקש בתוך אוירת הקדושה והרוממות של תורת כוהנים?

המדרשים והפרשנים שביקשו הקשר לחומש, קישרו את המריבה והגידוף אל הפרשיות הסמוכות להן מלפניהן, פרשת לחם הפנים או המנורה. הנחה זו מבוססת אף על המילה הפותחת **”וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית”**, שיש שראו בה מילת קישור המחברת את מעשה המגדף לפרשיה שלמעלה ממנו.

לענ"ד נראה כי מעשה המגדף משתייך דווקא ליחידה העיקרית של מצוות הקדושה (פרקים יח – כב), ולא ליחידת המועדות, המנורה ולחם הפנים (כג א – כד ט), הבאה כנספח ליחידה העיקרית, וחוצצת בינה לבין מעשה המגדף הבא בעקבותיה.

וכל הפרשיות שאחר זה יוצאות מהנקודה הזו, שמכאן ואילך נאמר איך לא להיכנס, איך להיזהר. – ולאחר מכן "אחרי מות" – שזה האופן להיכנס, בצורה שמטהרת את הכניסות שלא כראוי.

וכמו כן, על ידי השראת השכינה של יום השמיני, מתקדשים המחנות...
(הרב אוריה ענבל, שיעורים על חומש ויקרא, פרשת שמיני)

”בנקודה זו חל המיפנה. מכאן ואילך עובר חומש ויקרא ללמדנו איזוהי הדרך הנכונה לדרישת קירבת ה', מתוך קשר והיכרות פנימית ומבלי לבטל את מציאות האדם...”

(הרב אורי הולצמן, להתהלך, מבנה חומש ויקרא, מאמר ראשון)

מבט זה על החומש מתבסס על תוכן הפרשיות, ומסתמך אף על מחצית התורה במילים, **”...דרוש דרש' חציון של תיבות”** (קידושין ל ע"א) – כפי שציון הרב אוריה. בדומה לדרוכו הידועה של הרב אלחנן סמט, שמתחשב באורך המחציות כגורם משמעותי בחלוקת פרשות.

ברם, ה'ציר מרכזי' המדובר אינו משתלב בתוך מבנה מסודר של פרשיות הספר. בהמשך המאמר נבקש 'ציר מרכזי' שמלכד את מבנה הפרשיות סביבו.

⁵ כשם שסיפור היום השמיני מעבירנו מהלכות הקרבנות אל חוקי הטהרה והקדושה, כך קובץ הלכות הקרבנות מעבירנו מחנוכת המשכן שבסוף חומש שמות אל עבודת ימי המילואים שבפרשות צו ושמיני.

נכנסים אנו בזאת לשאלה כללית, האם סיפורי התורה כתובים כרקע למצוותיה, או שהמצוות משתלבות בתוך מכלול סיפורי התורה, ואי אפשר להרחיב כאן את היריעה.

כך או כך, במאמר זה אנו מתייחסים לחומש ויקרא כספר נפרד, שלו מבנה פנימי שלם משל עצמו.

ליחידה העיקרית של מצוות הקדושה יש מסגרת ברורה של פתיחה וחתימה חגיגיות ומודגשות, חתימה מעין הפתיחה. פתיחתה של היחידה בפרישה ממעשה ארץ מצרים: 'דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: כַּמַּעֲשֶׂה אֶרֶץ-מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם-בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ...'' (יח, ב-ג), וחתמתה של היחידה בניגוד שבין מצרים ובין קדושת ישראל: 'אָנֹכִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם: הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהֵיוֹת לְכֶם לֹא-לֵהִיִּם אָנֹכִי ה'' (כב, לב-לג).⁶

מן הנושאים העיקריים של יחידת הקדושה הוא השמירה על קדושת השם, ורתיעה מחילולו, ככתוב: 'וּמִזֶּרֶעְךָ לֹא-תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ וְלֹא תַחַלֵּל אֶת-שֵׁם אֱ-לֹהֶיךָ אָנֹכִי ה'' (יח כא; ראה גם ב ג); ונאמר: 'וְלֹא-תִשָּׁבְעוּ בְשֵׁמִי לְשָׁקֵר וְחָלַלְתָּ אֶת-שֵׁם אֱ-לֹהֶיךָ אָנֹכִי ה'' (יט יב). בפרט מודגש קידוש השם לאורך פרשיית קדושת הכוהנים והקדשים (פרקים כא-כב). נסתפק בציטוט מתחילת הפרשה: 'קְדָשִׁים יִהְיוּ לֹא-לֵהִיִּם וְלֹא יַחַלְלוּ שֵׁם אֱ-לֹהֵיהֶם'' (כא ו), ומחתמתה: 'וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קְדָשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'' (כב לב), ונסמוך על הלומד שימצא את שאר הציטטות.⁷

כניגוד קיצוני לישראל המתקדשים בכבוד השם, הופיע המגדף. בן איש מצרי בתוך בני ישראל. חילל את קדושת ישראל הנבדלים מטומאת מצרים, וגידף את שם השם הנשגב והנורא. ויוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה, וירגמו אותו אבן.⁸

נראה כי הכתוב אף מרמז לנו על ההקשר הנזכר באמצעות שימוש בלשונות זהים: 'וְלֹא תַחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קְדָשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'' - 'וַיֵּצֵא בֶן-אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וְהוּא בֶן-אִישׁ מִצְרַיִ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל''.

פרשיית המגדף אינה מסתכמת בדינו וביצוע גזר דינו, אלא נכללו ובאו לתוכה דיני נזיקין לפרטיהם, מכה איש ומכה בהמה, הורג וחובל.

מה עניינם של אלו לכאן? ומדוע זה נכפלו? הלא מוכרים הם לנו ממקומם, מפרשת משפטים! רש"ר הירש הנהיר את הקשר לפרשת המגדף, והגר"ל מינצברג הוסיף והאיר את היחס לחומש ויקרא.

רש"ר כתב:

"כל הכללים והמושגים האלה כבר נתבארו בפרשת משפטים... אולם כאן הם קשורים להלכה של ברכת השם שנכתבה כהקדמה להם... האמת המובעת באותה הלכה היא מושג יסוד לכל משפט ומהווה תנאי מוקדם לאישיות האדם שבה תלויים כל זכויות האדם.

⁶ התקבולת בין החתימה לפתיחה מתפרסת אף בחלקיהן שלא צוטטו כאן, ומלמדת רבות, בפשט ובדרש. נרחיב בדבר במאמר ייעודי למבנה הפנימי של יחידת הקדושה, אם יזכנו ה'.

⁷ התוכחה השניה בספר מלאכי (א 1-2) מיוסדת על המקראות בפרשה זו, ואף שם מודגשת מאד הדרישה לכיבוד שם השם הגדול והנורא.

⁸ מעין דברי מצאתי בפירוש ר"י אברבנאל כאן, ובספר בן מלך בפירושו לפרשיית המקושש (במדבר טו לב).

אותו מושג יסוד לכל משפט, אותו תנאי מוקדם לכל זכויות האדם אינו אלא מושג 'אישיות' השם, [העומדת בפני עצמה והנעלית מעל הכל]⁹ (ויקרא כד כא, תרגום ר"ש גלובוס)

והגר"ל כתב:

"ושוב חזרה התורה על איסור זה [- איסור הריגת נפש] גם בפרשת אמור, בספר ויקרא שהוא כאמור ספר הקדושה, העוסק בחיוביהם של ישראל מצד קדושת השם השורה בתוכם. והנה פרשת 'מכה נפש' ומשפטו נזכר יחד עם אזהרת ברכת השם, כדכתיב - 'איש איש כי יקלל אלקיו... ואיש כי יכה כל נפש אדם וגו'' (כד, טו-יז). כלומר, דבפרשתא דא מוזהרים אנו שלא לפגוע בדבר קדוש ונעלה. והתחיל הכתוב באזהרת המקלל, שחילל את קדושת ה', ועל זה הוסיפה התורה עוד איסור לפגוע בערכי קודש, והיינו איסור הכאת נפש אדם שנזכר הכא. ולא בכדי לשון הכתוב הוא 'איש כי יכה כל נפש אדם', שזה בא ללמדנו כי משפט מות יומת המוזכר כאן הוא על הפגיעה בקדושת 'הנפש' של האדם... ואכן, בהמשך המקרא נאמר 'ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש', דהיינו משום הפגיעה בערך הנפש שבבהמה. והבן."

הוי אומר, השראת קדושת השכינה בקרב בני ישראל אינה מסתיימת בגינוני קדושה וטהרה, אלא באה היא עד המשפט. החבלה בגופו וממונו של החבר אינה רק פגיעה בזכויותיו האישיות, אלא חילול הקודש. קודש ישראל לה' - כל אוכליו יאשמו. עין משפט היא קדש. ויגבה ה' צב-אות במשפט, והא-ל הקדוש נקדש בצדקה.

בכך מהווה פרשיית המגדף גשר המקשר את קובץ חוקי הקדושה אל קובץ משפטי הממון של חומש ויקרא - פרשות בהר ובחוקותי.

כפי שהמשיך הרש"ר בדרכו:

"הפסוקים האחרונים של הפרק הקודם [- פרשיית המגדף] לימדונו: "ה" הוא מקור לכל "משפט"; "אישיותו" של ה' היא היסוד לכל משפט האדם; והיא הבסיס לכל משפט החפצים, שנתעלו ל"נכסים" על - ידי אישיות האדם. לכך נצטרף עתה הפרק הזה [- פרק כה - פרשת בהר]. הוא מתייחס לתחום המצומצם של משפט הארץ; וכך הוא מלמדנו: ארץ ישראל - וכל אדם מישראל ורכושו - קנויים לה' לבדו; ועל יסוד המושג המשפטי הזה הרי הוא מפתח את משפט הקרקע, האדם והרכוש. שביעית ויובל, גאולת קרקע, בתים

⁹ רש"ר עצמו המשיך בדברים אודות כוח הבחירה של הא-ל העומד כבסיס לכוח הבחירה שניתן לאדם. הדברים נכונים כשלעצמם, אולם אין הם נדרשים לביאור הכתובים כאן.

יצוין כי גם בפרשת קדושים מתוארת הקללה כקוטב המנוגד לקדושה: "וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: וְשִׁמְרֶתֶם אֶת-חֻקֹּתַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם: כִּי-אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת-אֱלֹהֵי אֱמֹת יִקְרָא אֱלֹהֵי אֱמֹתוֹ קָלִל דָּמִיו בִּי: (ו-ז, ט). ופירושו בכור שור ורמב"ן שהפסוק האחרון - עם מילת הקישור 'כי' - מרמז על חומרת חיוב שמירת כבוד ה', קדוש ישראל.

ועבדים וכן דיני ריבית – כל אלה הם מסקנות מעיקרון משפטי אחד: ישראל וארצם קנויים לה' – וה' הוא היחיד שהוא זכאי מוחלט וקדמון.¹⁰ (פירוש רש"י הירש, תחילת פרשת בהר)

פרשת בהר (פרק כה) מפרטת את משפטי הממון הנובעים מן ההכרה שלה' הארץ ויושביה, הוא עֲשָׂנוּ וְלוֹ אֲנַחְנוּ, והכל ממון גבוה. לפרשת בהר מצטרפת פרשת בחוקותי (פרק כז) המפרטת את דיני ההקדש שאף מבחינה הלכתית משפטית מוגדר כממון גבוה. בתוֹךְ נמצאת פרשת הברכה והקללה, המתייחסת בפרט לפרשת בהר שלפניה, כפי שציין הרשב"ם בסוף פרק כו¹⁰.

אלו כאלו משתייכים לחומש ויקרא, חומש הקדושה.

ענף ב – מבנה החומש

אם כנים דברינו בחלוקת החומש לחלקיו, פתוחה הדרך להבנת מבנהו הכללי של החומש. חלוקת היחידות מצוות – סיפור – מצוות – סיפור – מצוות, כמו מבקשת מאליה לעמוד במבנה סימטרי:

מצוות

סיפור

מצוות

סיפור

מצוות

ואכן, עיון בתוכן הפרשות מאשש את המבנה המוצע.

יחידת המצוות הראשונה – דיני הקרבנות – ניצבת אל מול יחידת המצוות האחרונה – משפט ממון גבוה: ארץ ה', עם ה', קדשי מזבח וקדשי בדק הבית¹¹.

הקבלה זו צוינה כבר במדרש חז"ל:

”האומות אומרים במה אקדם לה' אכף לאלהי מרום [וגו'] הירצה ה' באלפי אלים [וגו'],

האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי] (מיכה ו ז), אמר להם הקדוש ברוך הוא בניכם

¹⁰ להרחבה בדבר פיסקה זו, ראה בספר עיונים בפרשת השבוע, סידרה ראשונה, סוף חומש ויקרא.
¹¹ כך גם משמע מההדגשה של מקום הציוויים: חתימת יחידת הקרבנות ”זאת התורה... אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סיני...” (סוף פרק ז, בעיקר כחתימה לתורות הקרבנות שבפרשת צו), מקבילה לפסוקים הדומים בפרשות בהר ובחוקותי: ”וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סיני לאמר” (כו א); ”אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּיַד מֹשֶׁה וּבְיַד אֹהֲנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סיני” (כו מו); ”אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סיני” (כז לד). אפשר והמיקום 'בהר סיני' מופיע דווקא בפרשיות שיש להם גוון משפטי [ראה בסמוך אודות המשפטיות של תורת הקרבנות שבפרשת צו], ואולי מיקום זה מרמז על קשר לפרשת משפטים שנמסרה כהמשך למעמד הר סיני.

אתם מבקשים להקריב לפני? לא בניכם ולא קרבנותיכם אני מבקש! לבני נתתי פרשת ערכין, ופרשת קרבנות, שקרבנותיהם חביבין לפני, וכן הוא אומר טוב מעט לצדיק (תהלים לז טז). תדע לך, שתחילתו של ספר דבר אל בני ישראל [ואמרת אליהם] אדם כי יקריב מכם (ויקרא א ב), מכם ולא מן האומות, וסופו של ספר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפליא נדר וגוי (ויקרא כז ב), ואומר מגיד דבריו ליעקב וגוי (תהלים קמז יט). אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, אם אתם מביאים לפני ערכים שלכם, ואני מעלה עליכם כאילו הקרבתם נפשותיכם לפני, לכך נאמר איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה' וגוי.¹²

(תנחומא בוכר / תנחומא הישן / מדרש אגדה, סוף חומש ויקרא)

יתר על כן, ההקבלה ממשיכה ביחידות המשנה שבתוך היחידות הנזכרות. פרשת ויקרא העוסקת בהבאת הקרבן והקרבנות לגבוה מקבילה לפרק כז העוסק בהקדשת קדשים לגבוה¹³; ופרשת צו (פרקים ו ז) שנכללו בה משפטי אישי ה', חלוקתם ואכילתם, מקבילה לפרשת בהר (פרק כו) המפרטת את משפטי ארץ ה' ועם ה', יחד עם אכילת פירות הארץ בקדושת שביעית ויובל. אישי ה' ונחלתו יאכלון, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, וברכו את נחלת ה'. חטא המגדף עומד בהקבלה וניגוד לחטאם של נדב ואביהוא.

הצליל הפותח של הפרשיה הוא 'ויצא', ויצא בן אשה ישראלית. יציאה, יציאה מן הקודש, יציאה מן הקדושה. תנועה נגדית לכל הקריבה וההקרבה, הביאה וההבאה, של תורת כוהנים. בני אהרן חטאו בהתקרבות אל הקודש, והמגדף חטא ביציאה מן הקודש. זה וזה נענשו והוצאו אל מחוץ למחנה, שאו את אחיכם מאת פני הקודש אל מחוץ למחנה, הוציאו את המקלל אל מחוץ למחנה¹⁴.

יחידת המצוות האמצעית מתפצלת אף היא לשתי יחידות העומדות זו כנגד זו - קובץ חוקי הטהרה וקובץ חוקי הקדושה. הטהרה והקדושה הינן זוג קבוע במקרא, ככתוב: "וְלֹהֲבַדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר" (ויקרא י י), ונאמר: "וְטָהַרְןָ וְקִדְשׁוּ מִטָּמֵאתָ בְּיַיִשְׂרָאֵל" (טז יט).

עיון בפרשיות הטהרה והקדושה מראה אף הוא על הקבלה ביניהן. בחתימת הפרשיה הראשונה של מצוות הטהרה נאמר:

"אֲלֵהֶם שִׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרִיץ הַשְּׂרִיץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם: כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשְּׂרִיץ

¹² המדרש צוטט על ידי הרב אורי הולצמן בספרו 'להתהלך' (מבנה חומש ויקרא, מאמר חמישי). הרב הולצמן עצמו בונה על יסוד המדרש בניין שונה: מקביל את פרשות ויקרא וצו לפרשיית הקדשות וערכין בלבד (- פרק כז), וביניהן יחידה ארוכה הפותחת בפרשיית שתוי יין (בפרק י) וחותרת בברכות ובקללות (פרק כז).

¹³ קשר מובהק במיוחד קיים בין פרשיית אשם מעילות (ה, יד - טז) לבין פרשיית קדשי בדק הבית (פרק כז). שתי הפרשיות עוסקות בדינים ומונחים זהים.

¹⁴ רמז דק לתקבולת ניגודית בין המגדף לבני אהרון נמצא בדברי ראב"ע על פרשת בן סורר ומורה: "ונסמכה זו הפרשה בעבור אשת יפת תאר, והעד: 'ושם אמו' (ויקרא כד יא), והרמז שרמזתי בבני אהרן" (דברים כא יח). ראה במפרשיו נסיונות שונים לפענח את הרמז.

הַרְמַשׁ עַל־ הָאָרֶץ: כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּית לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי:”
(יא, מנ-מה)

עקרונות אלו חוזרים שוב ושוב לאורך פרשיות הקדושה:

”אֶל־תִּטְמְאוּ בְכָל־אֱלֹהִים... וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם”

(חתימת פרשת איסורי עריות; יח, כד-ל)

”קְדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם”

(פתיחת פרשת קדושים; יט ב)

”וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם”

(הקדמה לעונשי עריות; כ ז)

”אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־ הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים: וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטִמְאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לְטָהוֹר וְלֹא־תִשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבְעוֹף וּבְכָל־אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטָמֵא: וְהִיִּיתֶם לִי קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' וְאַבְדַּלְתֶּם אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיֵּית לִי:”

(חתימת עונשי עריות; כ, כד-כו)

”וְנִקְדַּשְׁתִּי בְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מִקְדָּשְׁכֶם: הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּית לָכֶם לֵא־לֹהִים אֲנִי ה'”

(חתימה כללית לפרשיות הקדושה; כב, לב-לג)

כך שכל פרטי הדינים שבפרשיות הקדושה הינם כהסתעפות והמשך לעקרונות שנחקקו בפרשת הטהרה.

וטוב מראה עיניים:

הבאת הקרבנות והקרבתם (פרשת ויקרא)

משפטי הקרבנות (חצי פרשת צו)

חטא ועונש נדב ואביהוא

קובץ חוקי הטהרה

קובץ חוקי הקדושה

חטא ועונש המגדף

משפט הארץ ועם ה' (פרשת בהר)

ערכין והקדש (פרק כז)

ענף ג – הציר המרכזי

ועדיין לא יצאנו ידי חובתנו.

בין קובץ חוקי הטהרה לקובץ חוקי הקדושה סדורות שתי פרשיות שאינן שייכות במובהק לדיני טהרה או קדושה. פרשת יום הכיפורים (פרק טז) ופרשת שחוטאי חוץ (פרק יז).

מה מקומן של פרשיות אלו במרכז החומש? האם משתייכות הן לקובץ חוקי הטהרה או לקובץ חוקי הקדושה? או שמא עומדות הן בפני עצמן כציר המרכזי של החומש? ואולי אחת כך ואחת כך?

הרב אורי הולצמן, במבוא ספרו 'להתהלך', נוקט כי פרשת יום הכיפורים היא היא הציר המרכזי של הספר. לא רק של חומש ויקרא, אלא של ספר התורה כולו:

”ניתן לראות כיצד מתחילת הספר ועד מרכזו יש תהליך של התקרבות פנימה, כאשר פסגת ההתקרבות היא בייחוד של הכהן הגדול, ביום הכיפורים, בקודש הקדשים, עם הקב"ה. מן הנקודה הזאת של הספר חל המיפנה, מכאן ואילך התנועה היא הפוכה, של התפשטות מן הפנים אל החוץ; בהבאת קדושת השכינה חוצה לתוך מחנה ישראל, והעמדת החיים בעצמם לחיים של עבודה ועמידה לפני ה'.”¹⁵ (להתהלך, תש"פ, ע' 15)

לפרשת שחוטאי חוץ אין הרב הולצמן מתייחס בפירושו, וכנראה משייך אותה לפרשיות הקדושה שבעקבותיה.

לענ"ד נראה כי אדרבה, אם יש פרשיה אחת העומדת כציר מרכזי ונקודת מיפנה, יש להצביע דווקא על פרשת שחוטאי חוץ. פרשת יום הכיפורים, למרות שאינה עוסקת בדיני טהרה, משתייכת כנראה לפרשיות הטהרה שלפניה:

וּכְפַר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטָּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד הַשֶּׁכֶן אִתָּם בְּתוֹךְ טְמֵאתָם (טז טז)
וְטָהְרוּ וְקִדְשׁוּ מִטְמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שם יט)
כִּי־בָיִם הִזָּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטָהֵר אֶתְכֶם מִכָּל־חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטָהְרוּ (שם ל)

ואילו פרשת שחוטאי חוץ אינה שייכת בבירור לפרשיות שלפניה או אחריה, ונראית כעומדת בפני עצמה¹⁶. גם הלשון החגיגית והמודגשת של פרשת שחוטאי חוץ [כותרת "זה הדבר", וארבע פתיחות 'איש איש...!'] מראה על מרכזיותה וחשיבותה של הפרשה¹⁷.

¹⁵ זאת בניגוד לדבריו בגוף הספר, במאמרים על מבנה חומש ויקרא. שם הציב דווקא את חטאם של נדב ואביהוא כנקודת המפנה של חומש ויקרא, כמצוטט למעלה הערה 4.

¹⁶ יש הרואים אף את פרשת שחוטאי חוץ כהמשך למצוות הטהרה, עקב ההלכה החותמת את הפרשיה: "וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל וְנָבְלָה וְטִרְפָּהּ בְּאֶזְרָח וּבְגֵר... (יז טז). לענ"ד נראה כי יש למצוא הקשר מהותי בגוף הפרשה, ולא להסתפק במועט בקישור לדין צדדי הנזכר כנספח בסוף הפרשה.

¹⁷ כמובן אין הכרח להחזיק דווקא בפרשיה מסוימת כציר המרכזי של החומש, וניתן לראות בפרשת יום הכיפורים ובפרשת שחוטאי חוץ שני שלבי מעבר המוליכים מן הטהרה אל הקדושה.

ומה באמת משמעותה של פרשת שחוטי חוץ, בתפקידה כציר המרכזי של החומש?
 פרשת שחוטי חוץ מגבילה שלא יאכלו ישראל בשר בהמה אלא כקרבן לה', הקרב לפני משכנו.
 השוחט מחוץ למשכן חייב כרת¹⁸, והאוכל נבילה וטריפה נטמא¹⁹.
 בכך מאחדת הפרשיה את חוקי הטהרה עם חוקי הקדושה. חוקי הטהרה מונעים אכילת נבילה
 וטריפה, ויחד עם איסור שחיטת חוץ מעלים את ישראל לאכול שלמים בקדושה לפני ה'.
 אכילת הקרבן בקדושה היא הפתיח והסוגר של קובץ חוקי הקדושה: בפתיחת מצוות הקדושה
 סדורים הלכות קרבן שלמים (יט, ה - ח)²⁰, ובחתימת מצוות הקדושה - בלשון כמעט זהה -
 סדורים הלכות קרבן תודה (כב, כט - ל). החתימה והפתיחה בלשון זהה נראות כבאות לבטא
 מסגרת מקיפה לכלל חוקי הקדושה²¹.
 בפרשת שחוטי חוץ חל המיפנה. מפרשה זו ואילך מסובים ישראל על שולחן אביהם, אוכלים
 משולחנו של מקום, בטהרה ובקדושה.
 ועתידים ישראל לשוב לתקופה מרוממת זו, כאשר התנבא הנביא זכריה בחתימת ספרו:

וְהָיָה כָּל־סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קִדָּשׁ לַה' צ'-בָּאוֹת...

¹⁸ כדעת ר' ישמעאל (חולין טז ע"ב), ויש אומרים שאף ר' עקיבא מודה לו בזאת (ראה רמב"ם ומפרשיו, הלכות שחיטה פ"ד הי"ז).
¹⁹ המפרשים הסבירו על פי חז"ל שדיני הטומאה שבסוף הפרק מתייחסים רק לנבלת עוף טהור. רד"צ הופמן טוען שעל
 פי פשוטו של מקרא הכתוב מתפרש על נבלת בהמה. ראה בחיבורו דיון רחב אודות שילוב הפשט והדרש בפרשתנו
 לפי שיטות התנאים השונות.
²⁰ מיד לאחר מצוות היסוד - תמצית עשרת הדיברות - מורא אב ואם, שמירת שבת ואיסור עבודה זרה, המופיעות כמבוא
 למצוות הקדושה.
 לאמיתו של דבר, קובץ חוקי הקדושה פותח כבר בפרק הקודם, פרק יח, פרשת עריות. ברם, פרק זה אינו הקדושה
 עצמה אלא שלילת טומאת החטאים המנוגדים לקדושה, ולא הזכר בו כלל השורש 'קדש'. מצוות הקדושה עצמן
 סדורות מפרק יט [קדושים תהיו] והלאה.
 אפשר שגם פרשת איסורי העריות משתרשרת לפרשת שחוטי חוץ, הציווי "כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם־בָּהּ
 לֹא תַעֲשׂוּ" (יח ג), כהמשך היעד: "וְלֹא־יִזְכְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשָּׁעִירִים אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם" (יז ז).
²¹ בספר 'להתהלך', פרשות קדושים ואמור, נזכרות ראיות נוספות לחשיבותו של קרבן השלמים בקובץ חוקי הקדושה.

שער שני

- ביקורת ספרים
- מכתבים למערכת
- הערות והארות